

KEMENTSUA

Aiek bai arratsalde goxoak, Aizerrota zarreko ormaen itzalpekoak, nire Getxo maitean!

Eguzki berotik igeska, ara biltzen giñan, arratsaldero, lagun talde bat. Eta belar bizi gaiñean, lasai-lasai etzanda, naiz oni naiz orri buruz mintza ta mintza, ordu goxoak ematen genitun, urbilleko itsasoak ekartzen zigun aize legunak laztanki gozaratzen giñula.

Noizean bein, Bilbo'ko portuan sartu ala itsaso zabalera bide egi-ten zun ontzi bat genun ikusgai ta mintzagai ta, isilaldietan, gure bu-ruen gaiñetik ziri-zara yoaten genekusan odei alderrairen bat, amets-gai zitzaigun.

Arratsalde artan, batek ba-daki zer zala ta zer ez zala, kemenari buruz mintzatzen ari giñan. Onek orain, besteak gero, nork bere iritzia azaltzen zun, ezagunak zitun kemenari buruzko gertaturen bat edo beste aipatuz. Alako batean, ordurarte isilik egona zan batzar lagun bat, garai artan gure artera etorri oi zan Bilboko merkatari aberats bat, asi zitzaigun esaten:

—Baldin nai ba'duzute, niri jazoriko gauza bat esango dizuet, arira datorrana, nik uste...”

—Esazu, gizon, esazu, egin genion guziak, patxadan yarririk obeki entzuteko. Ta merkataria asi zan:

“1919'garren urtea zan. Guda amaitu berria genun eta ni, guda aurrean oi nitun yoan-etorrietan asi nintzan berriz ere. Paris'a yo nun erosketan.

”Egun batean, yaun bat etorri zitzaidan, ostatuz nintzan lekura: oso ezaguna nun moda-etxe baten ordezkaria zan.

”Gizona, itxuraz, balio gutxiko zenuten: txiki, makal, aurpegi erkitua. Gaiñera, itz egiten asi zanean, aotsa ere aula, gizon-emaztea-rena edo zula nabaritu nun. Atsegin gutxirekin ura begiratzen asia nintzalarik, alako batean, *Legion d'Honneur* dalakoaren lenbiziko mo-

tako gurutza paparrean zeukala ateman nun. Ustegabeak baldar egin niñun :

—Zu... zure duzu gurutz ori?

—Yakiña, erantzun zidan, irripar adeitsu batez.

—Zorionak —esan nion, nire baitaratuta—, zorionak; izan ere, kementsua zera zu,

—Ez dakit, ba... —yardetsi zidan, erabidez. Eta berealaxe: “Bal-din entzun nai ba’didazu, esango dizut nola irabazi nun gurutz au”.

Ta nire baietza entzunda, gizontxoak, apaltasun maitagarriz, bere ixtoria yaulki zidan.

”Seme bakarra nintzan ni. Aita illa neukan, aspalditik, guda asi zaneke ta amarekin bizi nintzan: amazulorik iñor izan ba’da, amazulo nifuzun ni. Gudariak lerroetara dei egiten asi ziranean, ango nire estatusuna, nire larria, nire bildurra. Ama utzi ta gudaletxera bear izan nunean, bildurrarren ilgo nintzala uste izan nun.

”Lenbiziko illabeteak gibelaldeko gudariakin eman nitun baketan, guda-yardunak ikasten eta; baiña, noizbait eldu bear eta guda-oifera yoateko ordua etorri zitzaidan.

”Ango nire bizitza inpernu utsa zan. Ni bake-gizona ta gauza ederren zale nauzu oso, ta bizikera artan, otz eta loi artean, zorriz yosia ta eriotza beti begi aurrean neukala, narda ta latzikara besterik ezin arkitu; bizirik ala illik nengon ere ez nekin.

”Andik labor, ordea, egikizun izugarri bat erori zan gure gudari saillaren gain. Mokok-moko geneukan mendixka bat, gudariz ta iski-lluz ongi sendotua zegon mendixka bat, guretu bear genun, artatik etsaiak kalte aundia egiten baitzigun. Izan ere, gure egitekoa guziz arriskutsua zan eta aren berri jakin nunetik darda gaiñean bizi nintzan.

”Eguna etorri zan; erabakitako orduan, buruzagiek oldarraldia asteko zeñua eman ziguten; eta inpernuzko su ta zalaparta baten pean, luebakiak utzi ta asi giñan aurrerantz, mendixkan gora.

”Ni zoraturik niñoian; bildurrak zoratua. Ametsetan bezela aurrer- ratzen nintzan eta ez naiz gertatu zana ongi oroitzen ere. Ba-dakit nire lagunak, mordoka, erortzen zirala nire aldamenean. Gogoan dut ere doixtar aundi bat etorri zitzaidala zuzen-zuzen nire aurka ta —ez dakit nola— nire baionetaz alderen beste pasa nula, gurifia bailitzan... ta aurrera, beti aurrera, automata bat bezela.

”Tontorrera eldu giñan, mendixkaren yaun eta yabe. Baiña gure poza laborra izan zan. Atsedean artzeko astirik ere izan ez genula, arerioa gure aurka etortzeko gertutzen ari zala ikusi genun. Aren kañoiek geroago ta biziago su egiten ziguten, eta ba-genekusan laster eukiko genitula oiñezkoak gure gaiñean. Oildura yabetu zan gure gudari-saillaz. Gutxi giñan eta, bidean, agintariak oro illak genitun.

Eta, lenik ixillean eta didarka gero, mendixka laga ta iges egin bear genula asi ziran esaten.

"Ni, edozein baiño bildurrago nintzan, iñola ere. Bildurrak berak, ordea, gauza bat ikus-erazten zidan, argi ta garbi: bizirik ateratzeko geneukan bide bakarra, tontorrean tinkatu ta antxe arerioari gogor egitea zan. Iges egin ezkerro, guziak etsaiaren su pean eroriko gifian, seguru ere.

"Asi nintzan oiuka, nire indar guziaz. Tontorrean gelditu bear genula; ori zala gure eginbearra, baita gure gaizkabide bakarra ere; Prantzi'tar zintzoak bezela ta gizonki yokatu bear genula, ta ori ta bestea.

"Aurrenik, lagunek ez zidaten yara eman; entzun ere ez. Azkenean, ordea, ekiñaren ekiñaz, nire aotsera etorri zitzaizkidan eta esanera yarri. Ta pentsatu ere gabe, aien buru ta nagusi arkitu nintzan. Eta etsi-etsian, bizitzeko beste biderik ez dagola ikusteak ematen dun indar zoroaz, lagunai biotz eman nien eta etsaiari buru eginda, atzera eragin genion bein eta birritan.

"Eta azkenetan geundela, eskukada bat gizon erdi illik baizik ez giñalarik, guretarren laguntza etorri ta bear-bearrenetako mendixka ura Prantzi'ren ikurrin pean geratu zan.

"Egun batzu geroago, gudari lerrokatuen aurrean eta laudoriozko itzalditxo baten ondoren, gudalburu bizartsu batek masailletan bi musu eman eta, paparrean onako gurutz au ipiñi zidan."

AMETZAGA'TAR BINGEN.

